

Les epidèmies que s'acosten

El virus de la pneumònia asiàtica és només una de les moltes epidèmies que afecten països en vies de desenvolupament i poden estendre's arreu del món.

La millora de les comunicacions, el comerç internacional i el canvi climàtic són factors que converteixen les epidèmies en pandèmies.

El passat 17 d'abril va morir Holanda Jan Bosch, un veterinari de cinquanta-set anys, afectat per una estranya malaltia. L'autòpsia va revelar que la mort s'havia produït per una síndrome d'esgotament respiratori agut. Tot i que ho pot semblar, aquesta malaltia no és la mateixa que la SARS (síndrome respiratòria aguda greu o pneumònia asiàtica), que afecta la Xina i el Canadà, sinó que està directament relacionada amb una altra epidèmia anomenada grip dels pollastres o grip de l'aviram, que Bosch va contraure en una granja holandesa. Precisament, aquesta grip es va detectar per primera vegada a Hong Kong, un dels llocs que ara registra més casos de SARS, i és també conseqüència d'un virus que, com el que provoca la SARS, no fa gaire que ha passat –per primer cop, que se sàpiga– dels animals als humans: el primer cas de grip dels pollastres es va registrar al 1997 a la ciutat asiàtica. L'extensió del virus es va aturar de seguida gràcies a les ràpides mesures de contenció decidides per les autoritats de Hong Kong: milions d'aus de corral van ser sacrificades i la grip només va arribar a afectar divuit persones, sis de les quals van morir. L'agilitat de les mesures va tallar la infecció abans que el virus pogués mutar i produir infeccions de persona a persona (tots els malalts es van infectar per contacte directe amb els pollastres dels mercats de Hong Kong). Segons explicaven en un número recent de la revista *American Scientist* els doctors Robert G. Webster i Elizabeth Jane Walker (*American Scientist*, març-abril 2003,

volum 91, pàgs. 122-129), si això hagués arribat a passar, aquesta grip hauria pogut aniquilar un terç de la població mundial. "Això no és cap hipèrbole", asseguren els autors, que afirmen que les dimensions d'aquesta passa només serien comparables a les de l'epidèmia de grip espanyola que va castigar Europa i Amèrica els anys 1918 i 1919. En aquest cas, l'epidèmia va provocar entre vint i quaranta milions de morts. En l'actualitat, les característiques especials del món globalitzat haurien permès una extensió encara més ràpida i extensa de la pandèmia.

Si alguna cosa ha demostrat la SARS és que la millora dels transports i les comunicacions permet que el virus faci la volta al món en poques hores. L'existència de dos focus tan allunyats com Pequín i Toronto demostren que el risc de transmissió de la malaltia creix.

D'altra banda, la globalització també permet que la informació sobre la malaltia s'actualitzi cada dia i que els diferents científics que l'estudien puguin traspasar dades contínuament. És el que Joan A. Caylà, doctor del Servei d'Epidemiologia de l'Agència de Salut Pública de Barcelona, anomena epidèmia *on-line*: "Amb la sida ja hi va haver un canvi qualitatiu i vam passar de fer informes anuals a fer-ne de trimestrals, però amb la SARS, l'OMS –l'Organització Mundial de la Salut– fa informes diaris sobre l'evolució de la malaltia."

Per què a l'Àsia? Els virus, de fet, estan acostumats a viatjar. Especialment el virus de les gripes (anomenat Influenza) té en les aus migratòries, com

Una turista a l'Hotel Bund, el més conegut de Shanghai, fa servir la mascarota per por del contagi de la pneumònia asiàtica o SARS. Aquesta epidèmia ha demostrat que la millora de les comunicacions del món globalitzat afavoreix l'extensió d'algunes malalties.

els ànecs, un dels principals reservoris animals. És difícil, però, que aquest virus passi directament d'aquestes aus a l'home. Per replicar-se han de passar per algun animal domèstic, com pollastres o porcs, que potser han begut aigua contaminada per excrements de les aus migratòries.

El fet que la Xina sigui un lloc habitual d'aparició de brots epidèmics —a més de la SARS i la grip de l'aviram, hi va aparèixer la grip asiàtica (del 1957) o la grip de Hong Kong (del 1968)— és perquè hi ha zones en què conviuen un gran nombre de persones i d'animals domèstics, com pollastres, ànecs i porcs. A més, als mercats d'aviram de Hong Kong hi ha moltes espècies d'aus diferents concentrades en espais reduïts.

En el cas de la SARS, el primer brot de la qual va aparèixer a la fi del 2002 en una zona rural de la Xina, l'origen podria ser semblant, tot i que, ara per

ara, no s'ha localitzat l'animal reservori que va produir els primers contagis.

El doctor Antoni Trilla, director de la Unitat d'Avaluació, Suport i Prevenció (UASP), de l'Hospital Clínic de Barcelona, explica que els primers casos de SARS es van localitzar en cuiners i

Alguns virus, com els de la grip, viatgen amb els ocells migratoris, i pels animals domèstics passen als humans

gent relacionada amb mercats i manipulació d'aliments. El que sí que està descartat és que el virus de la SARS utilitzi vectors —com ara mosquits— per passar, mitjançant aquests, de l'animal reservori a l'ésser humà: està clar que el virus va passar directament.

La diferència entre la grip dels pollastres i la SARS és que les autoritats xineses no han reaccionat tal com sí que ho van fer les de Hong Kong en el seu moment. Altres països afectats han pogut controlar la situació: "Països tan diferents com el Vietnam i el Canadà —segons Trilla— han estat capaços de controlar la transmissió de l'epidèmia, i això vol dir que el control és possible." La Xina, ara, "ha millorat la informació però encara no és fiable del tot ni tampoc no ho són els sistemes de control que utilitzen".

El que sembla clar és que la SARS ha vingut per quedar-s'hi, com la grip dels

El mercat de venda a l'engròs Xin Yuan, a Guanazhou, al sud de la Xina, el passat 6 de maig. La convivència de molts i molt diversos animals en els mercats i les granxes xineses afavoreix la mutació i transmissió de virus d'una espècie a una altra.

pollastres, que reapareix en petits brots epidèmics per diferents llocs del món. “La troballa d’una vacuna –explica el doctor Trilla– serà difícil i lenta i, ara mateix, el factor clau és què passarà a la Xina: si l’epidèmia no s’acaba de controlar, l’extensió de la malaltia dependrà de les mesures de control i aïllament dels altres països, i, si la primavera provoca una recessió de la malaltia, caldrà saber si la propera tardor tornarà a emergir.”

L’eradicació d’una malaltia d’aquesta mena és més que difícil. “Fa trenta o quaranta anys el món científic va creure que les malalties infeccioses estaven eradicades –s’exclama Trilla–; aquesta confiança va tenir conseqüències desastroses i, en els últims anys, hem tingut vint o trenta epidèmies diferents arreu del Planeta, la pitjor de les quals ha estat la sida.”

Només la verola es va poder eradicar completament, gràcies al fet que els humans eren l’únic hoste i cap animal no n’era portador. Però fins i tot aquesta excepció sembla tenir alguns punts fe-

bles: fa pocs anys, al Zaire, l’anomenada *Monkey Pox* (verola dels micos) va canviar per primera vegada d’espècie i va contagiar humans. Segons explica el doctor Manuel Corachán, cap de la secció de Medicina Tropical de l’Hospital Clínic i Provincial de Barcelona, “el virus ha afectat precisament la gent més jove, que ja no estava vacunada de verola perquè era una malaltia eradicada”.

Per sort, aquesta “versió” de la verola presenta menys mortalitat que la humana, segons Corachán, tot i que és desfigurant i molt molesta.

El doctor Trilla afirma amb rotunditat que la SARS no serà l’última epidèmia: “N’apareixeran de noves i les haurem d’afrontar. I oblideu-vos de la creença que pel fet de passar a un altre lloc ja no té tanta importància. La gent viatja, els ocells volen, el comerç internacional va en augment i el bestiar passa d’un país a un altre: el risc que les infeccions també viatgen és lògic.”

També el doctor Andreu Segura, del Departament de Salut Pública de la Universitat de Barcelona, creu que

l’aparició de brots epidèmics és inevitable: “L’equilibri amb els virus no és res de nou. Tots els organismes s’adapten a les condicions locals i és impossible evitar aquests brots. Els humans tenim molta capacitat de modificar l’entorn i això també afecta la nostra relació amb aquest.”

El canvi climàtic, a més, ajuda a estendre alguns virus a zones on mai no havien arribat. El doctor Corachán cita l’exemple del paludisme com el més clar: “Abans no es registrava mai cap cas de paludisme a més de 1.200 metres d’altura; en canvi, ara veiem casos de gent infectada pel paludisme a 1.700 o 1.800 metres.” A més, el registre de temperatures més elevades és acompanyat per més deixalles i la consegüent proliferació de microorganismes i de vectors de la infecció, com ara mosquits i rates. El mateix pot passar amb els mosquits que transmeten altres virus, com ara el dengue o el West Nile Virus.

Àlex Milian